

УДК 271.5 "157/164"(045)

ПАПАЗОВА АНЖЕЛА,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри історичних дисциплін
Маріупольського державного університету*

ЄЗУЇТСЬКІ АПТЕКИ, ЛІКАРНІ ТА ІНФІРМЕРІЇ СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКОГО РЕГІОНУ В ОСТАННІЙ ТРЕТИНІ XVI - ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст.

У статті проаналізовано та узагальнено відомості про діяльність аптек, лікарень та інфірмерій ордену єзуїтів у східнослов'янському регіоні в останній третині XVI - першій половині XVII ст. Представлений, проаналізований і систематизований матеріал щодо закладів лікувального призначення Товариства Ісуса, які обслуговували мешканців єзуїтських домів, а також населення краю. За допомогою архівних та опублікованих історичних джерел відмічені способи впровадження й фінансування певних аптек, інфірмерій і лікарень, розглянуто їхнє місце в системі домів ордену. З'ясовано, що ці заклади (відомо про 9 аптек, 4 лікарні, 2 інфірмерії та один притулок) мали не лише внутрішньоорденське значення, виконували певні функції в системі домів, але й відігравали певну роль у громадському розвитку регіону, поширювали благодійну справу й соціальні інститути.

Ключові слова: Товариство Ісуса; східнослов'янський регіон; дім ордену єзуїтів; аптека; інфірмерія; лікарня; притулок.

Постановка проблеми. Проблема функціонування домів чернечого ордену єзуїтів є важливою частиною вивчення діяльності Товариства Ісуса, католицької церкви та дослідження процесу взаємовпливу та взаємобогачення культур. Ефективна робота ордену в його місцях, резиденціях, а особливо в школах і колегіумах залежала від роботи їхніх допоміжних складових елементів. Одним із таких складових елементів були аптеки, інфірмерії, лікарні та притулки при колегіумах та резиденціях, що певним чином допомагали ордену досягти значних успіхів у поширенні католицтва в східнослов'янському регіоні в останній третині XVI - першій половині XVII ст. У деяких містах такі заклади з'явилися вперше або були кращими серед подібних світських аптек та лікарень. Отже, робота ордену сприяла поширенню нових для регіону закладів, піднімала їхній якісний рівень. Тому вивчення діяльності Товариства Ісуса сприятиме й дослідженню розвитку соціальної сфери східнослов'янського регіону зазначеного періоду.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблему діяльності ордену єзуїтів в українських та білоруських землях розглядали багато авторів, які передусім указували на складові елементи домів Товариства. Однак питання організації, фінансового забезпечення, правил роботи аптек, лікарень, інфірмерій та притулків, діяльність персоналу в цих закладах ордену залишається переважно за межами зацікавлень дослідників східнослов'янського регіону. Сучасна українська дослідниця Т. Шевченко вказала на складові елементи єзуїтських колегіумів в українських землях, назвала дати заснування чи роботи аптек та інфірмерій, а І. О. Ціборовська-Римарович розглянула основні принципи роботи медичних закладів ордену на прикладі Острозького єзуїтського колегіуму [1, 2]. Серед зарубіжних дослідників слід назвати працю польського автора Збігнева Білінського та роботи істориків - членів Товариства Ісуса [3]. Серед них доробки таких авторів, як С. Залеський, Л. Гжебень

та С. Обірек [4-6]. Єзуїтські дослідники вивчали всі аспекти роботи аптек, інфірмерій, лікарень та притулків ордену, однак замало уваги приділили впливу їхньої діяльності на східнослов'янський регіон.

Джерела з історії діяльності ордену єзуїтів у східнослов'янському регіоні в останній третині XVI - першій половині XVII століття - це архівні та опубліковані документи. Передусім нормативно-регламентаційні джерела - документи католицької церкви й документи Товариства: інвентарі, звіти, повідомлення й офіційні листи єзуїтів керівникам; майнові й фінансові документи. Відомості щодо аптекарів та інфірмарів надають каталоги орденських провінцій, а щодо обладнання аптек, лікарень та притулків - історії колегіумів і доповідні записки ректорів. Способи фінансового забезпечення допомагають розкрити документи уряду Речі Посполитої (зокрема листи короля Сигізмунда III) [1, 7-10]. Зазначені джерела дозволяють розкрити частину фактів щодо складових елементів домів ордену в східнослов'янському регіоні в зазначений період.

Мета роботи - проаналізувати та узагальнити відомості про аптеки та інфірмерії ордену єзуїтів у східнослов'янському регіоні в останній третині XVI - першій половині XVII ст.

Виклад основного матеріалу. Доми ордену єзуїтів у східнослов'янському регіоні в останній третині XVI - першій половині XVII ст. - це місії, резиденції, школи, колегіуми, семінарії, новіціати, доми третьої пробації, доми професів. Допоміжними складовими елементами єзуїтських домів були храми, бурси, конвікти, аптеки, інфірмерії, лікарні, притулки, бібліотеки, театри, братства, друкарні тощо.

Відомо про 6 аптек та 2 лікарні при домах ордену в українських землях, 1 притулок, 2 інфірмерії, 2 лікарні й 3 аптеки (табл. 1) при колегіумах білоруських земель в останній третині XVI - першій половині XVII ст. Аптеки функціонували при колегіумах ордену в містах Ярослав,

Таблиця 1. - Аптеки, лікарні, інфірмерії та притулки при домах ордену єзуїтів у східнослов'янському регіоні в останній третині XVI - першій половині XVII ст.

Населені пункти	Дати заснування (роботи, будови) домів та їхніх окремих складових елементів		
	Резиденції	Школи Колегіуми	Аптеки, лікарні, інфірмерії, притулки
Ярослав	1574, 1629	1575-1773	бл. 1582 – аптека
Полоцьк	1580-1581	1580-1820	1641 – аптека; поч. XVII ст. – притулок
Несвіж	1582-1584	1586-1773	1625 – лікарня; 1627 – аптека
Львів	1590-1607	1607-1773	бл. 1610 – аптека; монастирська лікарня
Луцьк	1604-1608	1608-1773	бл. 1630 – аптека
Орша	1610-1611	1618-1820	1620 – інфірмерія; 1636 – аптека
Острог	1623-1627	1626-1773	1628-1648 – аптека; 1640 – лікарня
Бар	1632-1646	1636-1648	1642 – аптека
Пінськ	1632-1638	1638-1773	1635 – інфірмерія; 1645 – лікарня для бідних
Переяслав	1636-1648	1636-1648	1638 – аптека

Полоцьк, Несвіж, Львів, Луцьк, Орша, Острог, Бар, Переяслав. Лікарні, якими опікувалося Товариство, працювали в Несвіжі, Острозі, Львові та Пінську. Інфірмерії єзуїти організували в Орші та Пінську, а притулок - у Полоцьку [5]. Однією з найбільш великих та забезпечених у зазначений період була аптека міста Ярослава. Закладена вже наприкінці XVI ст., вона відіграла значну роль не лише на території колегіуму, але й міста. Містилася в добротній будівлі біля колегіуму [11].

Зазначені заклади орден організовував та забезпечував їх функціонування за певними правилами, які були однаковими для всіх домів Товариства (для кожного типу дому, відповідно, свої вимоги), незалежно від місця роботи.

Аптеки орден заснував у своїх домах головним чином для мешканців цих закладів. Аптекарями були брати Товариства Ісуса. У каталозі Ярославського дому є ім'я аптекаря й інфірмара, згадане вперше в 1616 році - Мацей Штшепанковський (Maciej Szczepankowski), 19-ти років. Відомий аптекар Львова - Алексій Ян (Alexius Jan) у 1648-1652 рр. [3]. Багато з них завдяки талантам і тривалій практиці були відомі не лише в містах регіону, але й в околицях.

Розвитку єзуїтських аптек посприяло поширення секретів лікування й виготовлення ліків в ордені. Наприклад, у 1591 році великою дієвістю славилися єзуїтські пігулки проти малярії, що виготовлялися в Кракові. У 1643 році аптеки ордену прославилися завдяки так званому "єзуїтському порошку", тобто порошку з хінної кори, як ефективному засобу проти малярії. З її властивостями ознайомилися єзуїти з Південної Америки, а в Римі хінін поширив іспанський теолог, потім кардинал Ян де Луго.

Інспектор ордену Помпіліус Ламбертенго (1628-1629 рр.) у меморіалі для ректорів колегіумів у Польщі від 11 вересня 1629 року констатував, що аптек при єзуїтських колегіумах забагато, заборонив аптекарям продаж ліків, звелів давати їх безкоштовно біднякам і благодійникам ордену, згідно з рішеннями ректорів. Він вирішив також, що аптекою повинна займатися світська людина, найнята ордену. А орденський брат-інфірмар повинен лише доглядати хворих. Розпорядження це не було повною мірою виконане, бо світський найманець, навчившись мистецтва лікування й виготовлення ліків, бажав відкрити власну аптеку. Отже, аптекарями були й надалі брати ордену.

Популярність єзуїтських аптек призводила до конфліктів із міськими аптекарями, які з приводу малих доходів позивалися до єзуїтів, прагнучи до закриття або обмеження діяльності аптек ордену [3, 6, 12, 13]. Можливо, певним чином і через те, що, окрім власне нових та ефективних ліків, аптеки ордену торгували іншими якісними закордонними товарами. Міські аптекарі Львова зверталися зі скаргами на орденську аптеку навіть до єпископського суду [4, с. 87]. Під час перевірки інспектора Товариства Ісуса Фабріціо Банфі в 1644 році львівські аптекарі скаржилися на докучливу конкуренцію з боку єзуїтської аптеки [14]. Згідно з розпорядженням інспектора від 1645 року єзуїти-аптекарі не мали права обстежувати хворих жінок, довільно приписувати ліки хворим, давати ліки особам не з колегіуму (лише за посередництва суперіора дому). Для утримання аптеки орден мав брати мінімальні кошти за ліки, які слід було використовувати на подальший розвиток аптеки, а надлишки слід було віддавати до каси провінції й аптекам з інших колегіумів [6, 12]. У результаті єзуїтам Львова було заборонено продавати ліки в місті й завдавати будь-які збитки членам цеху аптекарів. Єзуїтською аптекою було доручено займатися не брату-інфірмару, а світському фармацевтові. Проте невдовзі єзуїти повернулися до старої практики ще з "більшими збитками для приватних аптек". Вони не платили податків і вигравали майже всі судові процеси. Єзуїти конкурували й з міськими лікарями, адже в монастирському шпиталі інфірмари ордену лікували ліпше й ефективніше [15].

Деякі аптеки володіли постійними фондами забезпечення або записами, достатніми на їх утримання, й аптекарі призначали доходи аптеки на костюльні цілі свого колегіуму [12]. Однак не всі аптеки мали фундації, певне, забезпечувались коштами з інших джерел. Так, аптека Острога (яку закладено в 1628, а збудовано в 1641 році) не мала жодних фундаційних записів, так само як й аптека Львова до кінця XVII ст. [14, 16]. Орден перерозподіляв кошти з багатих колегіумів до недостатньо фінансованих і таким чином забезпечував аптеки, інфірмерії, притулки й лікарні: "Але нехай вони задовольняються лише ужитком подарованих їм речей, щоб забезпечити собі необхідне... Вони можуть... мати в Університетах колегію чи колегію з установленим доходом, річними надходженнями чи майном, що повинне йти у вживання тих, які навчаються, та на їхні потреби"

[17]. Орден мав підтримку уряду Речі Посполитої. Це теж сприяло кращому матеріальному забезпеченню його домів та їхніх складових елементів. Конкурувати за таких умов з іншими аптеками єзуїтам було набагато простіше. А позаекономічні способи конкуренції (сприяння, прямі накази короля Речі Посполитої не чинити Товариству перешкод та допомагати) [7-9] робили орден майже непереможним у суді.

Найбільші послуги аптеки здійснювали під час епідемій. Мешканців колегіумів виводили, зазвичай, за місто до орденських маєтків, а в місті залишалося декілька єзуїтів з аптекарем, які присвячували себе винятково догляду за хворими та забезпеченню релігійних послуг помираючим [6, 12]. Так було під час епідемії у Львові в 1621-1623 рр., коли переможені військові підрозділи проходили містом і рознесли хворобу. На порятунок мешканців залишилося два брати-аптекарі, які померли, обслуговуючи хворих [14]. Чи в Ярославі, коли під час епідемії в 1622 році єзуїти разом з учнями виїхали в село й лише аптекарі залишилися для роздавання ліків із монастирської аптеки [3].

Сировину для ліків збирали в природі, купували й переробляли за існуючими рецептами. Деякі колегіуми володіли окремими садками, часто при єзуїтських маєтках - у них вирощували й обробляли лікарські рослини. При аптеках існували своєрідні лабораторії, де готували ліки. Некрологи аптекарів зазначають інколи, що аптекарі були також хірургами. Кожна аптека була забезпечена підручною фаховою літературою - мала невеличку бібліотеку трактатів із медичних питань. Деякі аптекарі шукали власних методів лікування хвороб [6, 12].

У XVII ст. у багатьох колегіумах аптекар часто виконував, хоч і не завжди, обов'язки інфірмара. Інфірмерія - частина орденського дому, в якій перебували хворі єзуїти під опікою брата-інфірмара. Інфірмари піклувалися про фізичний стан хворих, застосовували виписані лікарем або аптекарем ліки, несли духовну втіху пацієнтам. Правила ордену рекомендували підготовку на братів-інфірмарів чоловіків, які б відзначалися фізичними (кремезні й сильні), а також духовними (привітні й доброзичливі) перевагами [18]. Поведінку інфірмарів визначали правила для цих братів [19]. Отже, орден дбав не лише про фізичне, а й психічне здоров'я своїх членів. В інфірмерії для хворих тримали кілька книжок. Серед них - аскетичні твори, які повинні були допомогти подолати хворобу [2, с. 85]. Певне, така практика використання аскетичних творів у лікуванні єзуїтів склалася за особистим прикладом засновника Товариства Ісуса - Ігнатія Лойоли. Загальновідомо, що він, тоді ще іспанський дворянин, довго страждаючи після поранення та операцій, читав релігійні твори. Це вивчення релігійної літератури певним чином надихнуло його на створення ордену [20]. Отже, життя святого Ігнатія стало прикладом для єзуїтів у всіх сферах діяльності Товариства.

Єзуїти у своїй діяльності не передбачали ведення лікарень. Приймаючи однак із XVI до XVIII ст. деякі фундації (у тому числі в Пінську, Полоцьку, Несвіжі), були зобов'язані утримувати вже існуючі шпиталі. Орден, однак, підкреслював важливість пастирської роботи в лікарнях [21, 22]. Стефан Баторій у фундаційному акті колегіуму Полоцька від 20 січня 1582 року зазначив, що єзуїти повинні утримувати школи або лікарню для бідних. Орден на початку XVII ст. заснував при колегіумі цього міста невеликий притулок (ксенодохія) для старих і хворих людей. Містився він в окремому домі, поділеному на дві частини. В одній частині були кімнати для бідних, у другій - квартира для лікаря. Пацієнти жили

з милостині й дарів колегіуму. У Пінську лікарня ордену для бідних мала власне постійне утримання. Один із єзуїтів був завжди префектом лікарні чи притулку (префект ксенодохія) [23, 24]. Очевидно, притулки були не лише місцем проживання старих чи хворих людей, а й місцем, де їх лікували чи полегшували страждання. Напевне, у лікарнях працював найнятий орденем обслуговуючий персонал. Учні єзуїтських колегіумів теж працювали в цих закладах. Наприклад, братчики Марійських Конгрегацій зобов'язані були займатися добродійністю: доглядати та відвідувати хворих, опікуватися немічними, допомагати готуватися до сповіді тощо [1, с. 82].

Медичним закладам ордену служили невеликі бібліотеки при аптеках та медичні видання в бібліотеках колегіумів. Наприклад, у бібліотеці Острозького колегіуму переважали трактати з фармації (праці з приготування ліків, про протиотрути), важливе місце займали ботанічні праці, роботи з хірургії та анатомії. Це були роботи провідних європейських медиків [2, с. 87-90]. Тобто єзуїти лікували та обслуговували мешканців орденських домів та населення на високому рівні європейської медичної науки й практики. Окрім того, єзуїти застосовували новітні досягнення свого часу, рецепти ліків, здобуті на інших континентах, де працювало Товариство Ісуса.

Висновки

В останній третині XVI - першій половині XVII ст. у східнослов'янському регіоні було почато створення та організована робота медичних закладів Товариства Ісуса, які обслуговували мешканців єзуїтських домів, а також населення краю. Перші відомі аптеки, інфірмерії, лікарні та притулки в десяти містах східнослов'янського регіону були успішним досвідом ордену в медичному обслуговуванні єзуїтів та мешканців цих населених пунктів і навколишніх сіл.

Названі заклади мали не лише внутрішньоорденське значення, виконували свої завдання в системі домів, а й відігравали певну роль у суспільному розвитку регіону, поширювали благодійну справу та соціальні інститути. Це було однією з причин того, що заклади ордену створювалися швидкими темпами й відразу визнавалися в суспільстві. Тому є певні перспективи подальших розвідок у зазначеному напрямку: розгляд суспільно-політичних та соціальних процесів, з'ясування форм благодійної справи, розвитку аптекарської справи й лікарень у регіоні в зазначений час.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко Т. Єзуїтське шкільництво на українських землях останньої чверті XVI - середини XVII ст. / Тетяна Шевченко. - Львів : Свічадо, 2005. - 340 с.
2. Ціборовська-Римарович І. О. Місце і роль медичної літератури в структурі книгозбірні Острозького єзуїтського колегіуму / І. О. Ціборовська-Римарович // Рукописна та книжкова спадщина України. - К., 2012. - Вип. 15. - С. 81-91.
3. Biliński Z. Historia aptek jarosławskich. Farmacja Polska [Електронний ресурс] / Z. Biliński. - Warszawa, 1979. - Т. XXXV/2. - Режим доступу : <http://www.poa.pl/historia/pdf/apteki.jaroslawskie.pdf>.
4. Załęski S. Jesuici w Polsce / S. Załęski. - Т. I. - Lwów, 1900. - 819 s.
5. Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995 [Електронний ресурс] / [opracował L. Grzebień SJ przy współpracy zespołu jezuitów]. - Kraków : WAM, 1996. - Режим доступу : <http://www.jezuici.krakow.pl/bibl/encdb.htm>.
6. Obirek S. Jezuici w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w

latach 1564-1668: Działalność religijna społeczno-kulturalna i polityczna / S. Obirek. - Kraków : Wydaw. WAM, 1996. - 416 s.

7. Центральний державний історичний архів України у Львові (далі - ЦДІАУ). - Ф. 132. Листи державних, громадських, церковних установ України. - Оп. 1. - Спр. 36. Лист короля Сигізмунда III з Кракова до Магістрату м. Львова з вимогою не чинити перешкод ордену єзуїтів в будівництві монастиря і костюлу. 3 грудня 1607 р. - Арк. 1-3.

8. ЦДІАУ. - Ф. 132. - Оп. 1. - Спр. 37. Лист короля Сигізмунда III з Кракова до Магістрату м. Львова з закликом допомогти ордену єзуїтів в будівництві костюлу і монастиря. Оригінал. 22 червня 1608 р. м. Львів. - Арк. 1-3.

9. ЦДІАУ. - Ф. 132. - Оп. 1. - Спр. 38. Лист короля Сигізмунда III з табору під Смоленськом до Магістрату м. Львова з нагадуванням про необхідність допомоги ордену єзуїтів у будівництві костюлу і монастиря. Оригінал. 31 грудня 1609 р. м. Львів. - Арк. 1.

10. Папазова А. В. Релігійно-освітня діяльність ордену єзуїтів у східнослов'янському регіоні в останній третині XVI - першій половині XVII ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук : спец. 07.00.02 - всесвітня історія / А. В. Папазова. - Донецьк, 2008. - 20 с.

11. Jarosław [Електронний ресурс] // Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995. - Режим доступу : <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=JAROSLAW&f=1>.

12. Apteki Aptekarz [Електронний ресурс] // Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995. - Режим доступу : <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=APTEKI&f=1>

13. Aptekarz [Електронний ресурс] // Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995. - Режим доступу : www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=APTEKARZ&f=0.

14. Lwów [Електронний ресурс] // Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995. - Режим доступу : <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=LWOW&f=1>.

15. Смірнов Ю. З історії монастирських аптек у Львові [Електронний ресурс] / Ю. Смірнов. - Режим доступу : http://www.aptekal.com.ua/show_article.php?year=2012&month=3&num=15.

www.aptekal.com.ua/show_article.php?year=2012&month=3&num=15.

16. Ostróg [Електронний ресурс] // Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995. - Режим доступу : <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=OSTROG&f=1>.

17. Уложения института Общества Иисуса, одобренные и утверждённые Верховными Понтификами Павлом III и Юлием III [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.jesuit.ru/about/formula.html>.

18. Infirmeria [Електронний ресурс] // Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995. - Режим доступу : <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=INFIRMERIA&f=1>.

19. Institutum Societatis iesu II, 149-150 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://books.google.com.ua/books?id=iaZFAAAAcAAJ&pg=PA484&lpq=PA484&dq=Institutum+Societatis+iesu+III+639&source=bl&ots=yhtbxf07B&sig=Ptn9Hk6_u7D4DzzVMfcaAYo_8Wtlo&hl=en&sa=X&ei=O0SaUrCBE6Ky0QWmoDQBQ&redir_esc=y#v=onepage&q=Institutum%20Societatis%20iesu%20III%20639&f=false.

20. Loyola (St.) Ignatius / [John Olin, ed.]; The Autobiography of St. Ignatius Loyola, with Related Documents. - New York : Fordham University Press, 1992 або Заповіт прочанина : Автобіографія святого Ігнатія Лойоли, засновника Єзуїтів / [пер. з англ. А. Маслюх]. - Львів : Свічачо, 2003. - XX+98 с.

21. Szpital [Електронний ресурс] // Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995. - Режим доступу : <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=SZPITAL&f=1>.

22. Nieśwież [Електронний ресурс] // Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995. - Режим доступу : <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=NIESWIEZ&f=1>.

23. Polock [Електронний ресурс] // Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995. - Режим доступу : <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=POLOCK&f=1>.

24. Pinsk [Електронний ресурс] // Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995. - Режим доступу : <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=PINSK&f=1>.

Папазова Анжела,

кандидат исторических наук, доцент кафедры исторических дисциплин Мариупольского государственного университета

ИЕЗУИТСКИЕ АПТЕКИ, БОЛЬНИЦЫ И ИНФИРМЕРИИ ВОСТОЧНОСЛАВЯНСКОГО РЕГИОНА В ПОСЛЕДНЕЙ ТРЕТИ XVI - ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XVII ст.

В статье проанализированы и обобщены имеющиеся факты о создании, деятельности и финансировании определенных аптек, инфирмерий и больниц Общества Иисуса. Рассмотрена их роль в деятельности ордена. Выяснено, что составные элементы иезуитских домов имели не только внутреннее значение для ордена, но и выполняли строго установленные функции в системе сложной и многогранной работы Общества Иисуса, а также играли определенную роль в общественном развитии восточнославянского региона в указанный период, распространяли благотворительность и социальные институты.

Ключевые слова: Общество Иисуса; восточнославянский регион; дом ордена иезуитов; аптека; инфирмерия; больница; приют.

Papazova Angela,

Ph.D. (History), Assistant Professor of Historical Disciplines Department of Mariupol State University

JESUITS PHARMACIES, HOSPITALS AND INFIRMARIES OF EASTERN-SLAVIC REGION IN THE LAST THIRD OF XVI - THE FIRST HALF OF XVII CENTURY

The article dwell sup on operation of such constituent elements of the Society of Jesus houses as pharmacies, hospitals and infirmaries. These elements are essential part of studying Jesuits and Catholic Church activities, as well as the process of mutual interaction and enrichment of cultures. Pharmacies and hospitals assisted the order, to a certain extent, to succeed in promoting the spread of Catholicism in Eastern-Slavic region in the last third of XVI

- the first half of XVII century. In some towns facilities of the kind emerged for the first time or were the best of all similar facilities.

The article is aimed at analyzing and generalizing the knowledge concerning Jesuits pharmacies, hospitals and infirmaries operation in Eastern-Slavic region in the last third of XVI - the first half of XVII century.

The author applies comparative, culture-historical, historical and typological and chronological methods and also the method of terminological analysis. The methods applied allow demonstrating, analyzing and classifying all information concerning pharmacies and hospitals of the Society of Jesus that served the needs of Jesuits house tenants as well as the inhabitants of region. Pharmacies prepared and distributed medicine among Jesuits, pupils of collegium and for some time among the inhabitants of towns and nearest villages. Infirmary is a part of Jesuit house, where sick Jesuits were cared for by the infirmary frater. Hospitals served the pupils of collegium and inhabitants of the region. For old and sick people there were set up the lodges.

By referring to the archival and published primary sources (regulatory sources of Jesuits, Polish-Lithuanian Commonwealth document etc.), the author indicates the way some pharmacies, infirmaries and hospitals were set up and financed as well as how they changed their operation process and the also the place they take in the system of the Society of Jesus houses.

The article reveals that those facilities (9 pharmacies, 4 hospitals, 2 infirmaries, one lodge known) mattered not only within the Society of Jesus activities but also they were of great importance for the social development of the region and spreading benign deeds and social institutions.

Key words: Society of Jesus; East Slavic region; houses of the Jesuit Order; pharmacy; infirmary; hospital; lodge.

REFERENCES

1. Shevchenko T. (2005), Jesuit teaching on the Ukrainian lands of the last quarter of 16th - the middle of the 17th centuries, Svichado, Lviv, 340 p. (ukr).
2. Tsiborovska-Rimorovich I. O. (2012), The place and the role of medical books with in the structure of the Ostroh Jesuits Collegium Library, *Written and bookish heritage of Ukraine*, Kyiv, Issue 15, pp. 81-91 (ukr).
3. Biliński Z. (1979), Historia aptek jarosławskich, *Farmacja Polska*, Warszawa, t. XXXV/2, available at: <http://www.poa.pl/historia/pdf/apteki.jaroslawskie.pdf> (pol).
4. Załęski S. (1905), *Jesuci w Polsce*, T. I, Kraków, 819 p. (pol).
5. Grzebień L. (Ed.) (1996), *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995*, available at: <http://www.jezuici.krakow.pl/bibl/encdb.htm> (pol).
6. Obirek S. (1996), *Jezuici w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1564-1668: Działalność religijna społeczno-kulturalna i polityczna*, Wydaw. WAM, Kraków, 416 p. (pol).
7. *Central State Historical Archive of Ukraine*, Lviv, fond 132, opys 1, sprava 36, ark. 1-3 (ukr).
8. *Central State Historical Archive of Ukraine*, Lviv, fond 132, opys 1, sprava 37, ark. 1-3 (ukr).
9. *Central State Historical Archive of Ukraine*, Lviv, fond 132, opys 1, sprava 38, ark. 1 (ukr).
10. Papazova A. V. (2008), *Religious and Educational Activities of the Society of Jesus in Eastern-Slavic region in the last third of XVI - the first half of XVII century*, Abstract of thesis for the degree of candidate of historical sciences in specialty 07.00.02 "World history", Donetsk, 20 p. (ukr).
11. Jarosław (1996), in L. Grzebień (Ed.), *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564 - 1995*, available at: <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=JAROSLAW&f=1> (pol).
12. Apteki (1996), in L. Grzebień (Ed.), *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564 - 1995*, available at: <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=APTEKI&f=1> (pol).
13. Aptekarz (1996), in L. Grzebień (Ed.), *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564 - 1995*, available at: <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=APTEKARZ&f=0> (pol).
14. Lwów (1996), in L. Grzebień (Ed.), *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564 - 1995*, available at: <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=LWOW&f=1> (pol).
15. Smirnov Y. (2012), From the history of monastic pharmacies in Lvov, available at: http://www.aptekagal.com.ua/show_article.php?year=2012&month=3&num=15 (ukr).
16. Ostróg (1996), in L. Grzebień (Ed.), *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564 - 1995*, available at: <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=OSTROG&f=1> (pol).
17. Provisions of the Institute of the Society of Jesus approved and confirmed by Supreme Pontiff Paul II and Julius III, available at: <http://www.jesuit.ru/about/formula.html> (rus).
18. Infirmeria (1996), in L. Grzebień (Ed.), *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564 - 1995*, available at: <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=INFIRMERIA&f=1> (pol).
19. *Institutum Societatis iesu II*, 149-150, available at: http://books.google.com.ua/books?id=iaZFAAAACAAJ&pg=PA484&lpg=PA484&dq=Institutum+Societatis+iesu+III+639&source=bl&ots=yhtbxf07B&sig=Ptn9Hk6u7D4DzzVMfceAYo8Wtlo&hl=en&sa=X&ei=O0SaUrCBE6Ky0QWmoDQBQ&redir_esc=y#v=onepage&q=Institutum%20Societatis%20iesu%20III%20639&f=false (lat).
20. Loyola, (St.) Ignatius (1992), John Olin, ed. *The Autobiography of St. Ignatius Loyola, with Related Documents*, Fordham University Press, New York (engl).
21. Szpital (1996), in L. Grzebień (Ed.), *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564 - 1995*, available at: <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=SZPITAL&f=1> (pol).
22. Nieśwież (1996), in L. Grzebień (Ed.), *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564 - 1995*, available at: <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=NIESWIEZ&f=1> (pol).
23. Polock (1996), in L. Grzebień (Ed.), *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564 - 1995*, available at: <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=POLOCK&f=1> (pol).
24. Pinsk (1996), in L. Grzebień (Ed.), *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564 - 1995*, available at: <http://www.jezuici.krakow.pl/cgi-bin/rjbo?b=enc&q=PINSK&f=1> (pol).

© Папазова Анжела

Надійшла до редакції 07.11.2014